

Totale zondagsopenstelling winkels betekent niet automatisch een verrijking

Uit ervaringen in binnen- en buitenland blijkt dat zondagsopenstelling niet alle partijen profijt oplevert. Met name voor het mkb lijkt de uiteindelijke balans niet positief.

Met de Wet op de Winkeltijden is de avondopenstelling van winkels op werkdagen sinds 1996 uitgebreid, onder meer om het gemak van de consument te dienen. Zondagsopenstelling blijft evenwel een complexe kwestie. Het kabinet wil de controle op het beleid van gemeenten aanscherpen die met een beroep op de uitzondering voor toeristenzones meer dan twaalf koopzondagen per jaar toestaan. Anderen pleiten voor volledige liberalisering. In de discussie komen sociale, culturele, religieuze en economische argumenten aan de orde (Gradus en Dijkgraaf, 2004). Hier ligt de nadruk op economische overwegingen, te weten de effecten op het mkb in binnen- en buitenland.

Uit de internationale pers en publicaties blijkt dat in het buitenland zondagsopenstelling eveneens een heikel punt is, ook wanneer kerk en staat strikter gescheiden zijn dan in Nederland. Tevens vormen ervaringen van andere landen met, soms volledige, zondagsopenstelling een belangrijke aanvulling op de informatie over de effecten ervan in Nederland.

De belangrijkste economische argumenten voor zondagsopenstelling zijn de verwachte toename van omzet en werkgelegenheid en daling van prijzen. Sarkozy bijvoorbeeld ziet zondagsopenstelling als een van de maatregelen voor herstel van de economie in Frankrijk, waar het aantal koopzondagen nu beperkt is. Het is echter de vraag of zondagsopenstelling altijd het gehoopte profijt oplevert. In Zweden was het algemeen liberale openingsbeleid sinds 1972 een van de factoren die geleid hebben tot lagere prijzen en een toename van openingsuren, omzet en werkgelegenheid. Daarentegen meldt de Franse pers dat zondagsopenstelling in bepaalde wijken in Parijs niet leidt tot omzetverhoging. Winkeliers klagen er bijvoorbeeld over dat zij over twee dagen een verkoop realiseren die ze anders op zaterdag alleen behalen, ook indien omringende wijken geen zondagsopenstelling kennen. Daarnaast ziet men in grote ketens in zogenoemde toeristenzones een toename van verkopen op zondag, maar een daling gedurende de daaropvolgende dagen. Er zou uiteindelijk dus geen sprake zijn van een toename van omzet en werkgelegenheid, maar slechts van een verschuiving. Soortgelijke geluiden zijn te horen in Nederland naar aanleiding van de bestaande zondagsopenstelling. In Assen besloten de winkeliers in 2002 koopzondagen collectief te negeren, onder meer omdat de omzet verschoof maar niet toenam; eerder (vanaf 1998) had het mkb een zelfde tendens geconstateerd.

In Nederland en daarbuiten blijkt de zondagsopenstelling met name de kleine winkelier voor grote problemen te plaatsen in verband met diens geringere flexibiliteit (weinig personeel) en zijn relatief beperkte omzettoename: de verhouding tussen hogere extra arbeidskosten en toegenomen inkomsten kan negatief uitvallen (Nooteboom, 1983). In gegeven omstandigheden kan een winkelier zich echter genooddacht zien zijn winkel te openen, niet omdat dat lucratief is, maar omdat sluiting kan leiden tot klantenverlies en uiteindelijk omzetzakking. In Spanje hebben dergelijke

negatieve gevolgen voor het mkb geleid tot een herroeping van de eerdere volledige zondagsopenstelling.

Zondagsopenstelling heeft ook voor werknemers belangrijke gevolgen, te meer omdat werknemers in het mkb vaak niet voldoende georganiseerd zijn voor een goede onderhandelingspositie. Ervaring in Engeland bijvoorbeeld, waar sinds 1994 grote supermarkten zondags zes uur open mogen zijn, leert dat daar de overuurtarieven geleidelijk verdwenen zijn. Zondagsopenstelling impliceert bovendien dat ook andere werknemers moeten werken in verband met beveiliging, bewaking, aanvoer van producten (supermarkten), medische hulp, openbaar vervoer, *et cetera*.

Ten slotte: een klakkeloze navolging van de Verenigde Staten met zijn liberale winkeltijden kan riskant zijn omdat het segment van grote ketens daar thans omvangrijker is dan bijvoorbeeld in Nederland. De zogenaamde *Blue Laws* zijn in de jaren zeventig en tachtig in veel staten, na verhitte discussies, in meer of mindere mate versoepeld. Als gevolg daarvan constateert men in de meer liberale staten een toename van omzet en van de grootte van winkels, hetgeen duidt op een afname van kleinere bedrijven (Laband, 1987). Ook in Engeland en Wales ziet men onder meer in dit verband een daling van het aantal onafhankelijke kleine winkels sinds 1994. Het beeld van kleine winkels als zodanig is daar wat vertroebeld omdat supermarktketens de zogenaamde *small store format* hebben ingevoerd (Williamson *et al.*, 2006). Een grootschalige internationaal vergelijkende studie naar de effecten van zondagsopenstelling op prijzen, omzet en werkgelegenheid zal uiteindelijk duidelijk inzicht moeten geven, maar de bovengenoemde bevindingen duiden erop dat de gevolgen voor de economie niet automatisch positief zijn en in de afzonderlijke situaties kunnen verschillen. Daarnaast blijken de risico's voor het mkb, in veel landen een belangrijke werkgever, een constante in binnen- en buitenland.

LITERATUUR

Gradus, R. en E. Dijkgraaf (2004) *De zondagsopening verklaard*. ESB, 89(4437), 322-324.

Laband, D.S. (1987) *Blue Laws. The history, economics, and politics of Sunday-closing laws*. Lexington (MA): Lexington, 193-205.

Nooteboom, B. (1983) *Openingstijden en schaaffecten in de detailhandel*. ESB, 68(3406), 462-463.

Williamson, B., J. Hargreaves, J. Bond en H. Lay (2006). *The economic costs and benefits of easing Sunday shopping restrictions on large stores in England and Wales*. www.berr.gov.uk/files/file_28193.

BRIGITTE BAUER

Universitair hoogleraar aan de University of Texas at Austin